

4. Pukhkal O. Dukhovnyy vymir ukrayins'koyi mental'nosti / O. Pukhkal // Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya. – 2008. – №4. – S.270–278.
5. Strazhnyy A. S. Ukraynskyy mentalyitet / A. S. Strazhnyy. – K.: Izd-vo Podolyna, 2008. – 384 s.
6. Chyzhevs'kyy D. Narysy z istoriyi na Ukrayini / D. Chyzhevs'kyy. – Bryussel', Myunkhen, London, N'yu–York, Toronto: Vyd-vo Spilky Ukrayins'koyi Molodi, 1983. – 175 s.
7. Yuriy M. T. Etnohenez ta mentalitet ukrayins'koho narodu / M. T. Yuriy. – K.: Taksion, 1997. – 237 s.
8. Yaniv V. Narysy do istoriyi ukrayins'koyi etnopsykholohiyi / V. Yaniv. – Myunkhen: UVU, 1993. – 216 s.
9. Yarmus' S. Kordotsentryzm – pidstava ukrayins'koyi dukhovnosti u filosofiyi / S. Yarmus' // Zbirnyk prats' yuvileynoho konhresu u 1000-lit'ya khreshchennya Rusi–Ukrayiny. – Myunkhen: UVU, 1988–1989. – S.402–415.

Babyna T. G., Ph.D, Docent Department of Humanities, Chairperson Kyiv National University of Technologies and Design (Ukraine, Cherkassy), Babynatg@mail.ru

Mental poles of sociocultural transformations

Modern socio cultural transformations entail the issue of ratio between universal and individual, human and national, global and unique. National mental factors and mechanisms act most effectively in autochthonic culture, yet every culture in the conditions of world integration processes tries to break the limits of rigid and invariant mental restrictions. On the other hand, globalization not only made the margins transparent but also clearly identified mental distinctions in the conditions of poly ethnic European environment.

Global processes entail the changes in both virtues orientations and mental accents of thinking and humans' behavior. The contrary variations in mental «responses» to historical, socio-economic and socio cultural conditions are studied. The ambivalence of national mentality enables modern Ukrainian evolving society to overcome environmental pending, reinstate and maintain the equilibrium in social life, to react flexibly onto «time challenges» in the conditions of global transformations.

Keywords: culture, socio cultural environment, integration processes, virtues orientations, mentality.

Бабина Т. Г., кандидат философских наук, доцент, заведующая кафедрой гуманитарно-искусствоведческих дисциплин, Киевский национальный университет технологий и дизайна (Украина, Черкассы), Babynatg@mail.ru

Ментальные полюса социокультурных трансформаций

Современные социокультурные трансформации актуализируют вопрос соотношения универсального и индивидуального, общечеловеческого и национального, глобального и уникального. Национальные ментальные факторы и механизмы эффективно действуют в автохтонной культуре, однако каждая культура в условиях мировых интеграционных процессов стремится преодолеть рамки достаточно жестких и инвариантных ментальных ограничений. С другой стороны, глобализация не только сделала границы более прозрачными, но и четко определила ментальные различия в условиях полиэтнической европейской среды.

Под влиянием глобалистских процессов меняются не только ценностные ориентации, но и ментальные акценты мышления и поведения субъектов. Исследованы контрарные вариации ментальных «откликов» на изменения исторических, экономико-политических, социокультурных и др. условий. Амбивалентность национальной ментальности позволяет современному развивающемуся украинскому обществу преодолевать «колебания» среды, воссоздавать и поддерживать равновесие общественной жизни, гибко реагируя на «вызовы времени» в условиях глобализационных трансформаций.

Ключевые слова: культура, социокультурное пространство, интеграционные процессы, ценностные ориентации, менталитет.

* * *

УДК 316.4

Бойко А. О.,

аспірант відділу якості вищої освіти, Інститут вищої освіти НАПН України (Україна, Київ), lepan@ukr.net

ФАКТОР МАСИ І ЙОГО КУМУЛЯТИВНИЙ ЕФЕКТ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Ніхто із дослідників не заперечує, що найбільш характерною ознакою суспільства сучасного формату є глобальні процеси і тенденції. Однак глобалізм не належить до переліку повністю автономних культурно-історичних феноменів: його передумовою стали деякі причинно-наслідкові зв'язки, які обумовили високий рівень динаміки глобальної взаємодії і безальтернативність мегатреннів розвитку. Йдеться про суспільство масового споживання і, зокрема, про такі його структурні компоненти, як масова культура, засоби

масової інформації і людина маси. Загалом можна констатувати кумулятивний ефект фактора маси для генезису явищ і процесів, котрі превалюють у сучасному суспільстві.

Ключові слова: суспільний генезис, сутнісні ознаки сучасного суспільства, феномен маси, тенденції розвитку, масова культура, людина маси, кумулятивний ефект фактора маси.

Актуальність проблематики, пов'язаної з феноменом масовості, обумовлена насамперед роллю, яку масова культура відіграє в стрімко глобалізованому світі, а також усвідомленням необхідності збереження базових цінностей національних культур в умовах зростаючої універсалізації культурного життя і формування монокультурного світу.

Складність і суперечливість феномену маси в суспільному бутті, а також масової культури, її здатність до трансформацій під впливом соціальних, технічних, естетичних та інших факторів, її реактивна мобільність і чутливість до вимог конкретно-історичного моменту – всі ці обставини зумовили необхідність теоретичного осмислення масовидності як соціокультурного феномена на новому критичному рівні з урахуванням попереднього досвіду його вивчення у світовій та вітчизняній філософській літературі [6, с. 108].

Нині вже не підлягає сумніву, що теоретичні моделі масової культури, які були народжені філософською та культурологічною думкою початку і середини ХХ століття, потребують уточнення в силу перетворення масової культури у феномен глобального масштабу, в сферу впливу якого втягнуті мільйони людей у всьому світі, а також тому, що масова культура відіграє провідну роль у системі культури постіндустріального суспільства. По суті, масова культура перетворилася з продукту функціонування мас на повноцінного суб'єкта, інструмент, спонукальний чинник, практика функціонування якого призводить до ще більшої масовизації суспільства.

У радянському суспільствознавстві інтенсивне обговорення проблеми масового суспільства і масової культури розпочалося в 60-х роках минулого століття. Спочатку в публікаціях домінували критичні оцінки як самого феномена масової культури, так і тих результатів, які були отримані західними вченими в процесі їх досліджень. У працях Г. Ашина, Б. Грушина та інших масова культура розглядалася як феномен, зумовлений загальною кризою системи капіталізму. Радянські дослідники підкреслювали такі її риси, як іскейпізм, гедонізм, споживчий характер. Особливу увагу вони звертали на той факт, що масова культура виконує роль засобу для маніпуляції масовою свідомістю.

Сучасні дослідження масової культури відрізняються світоглядним і методологічним плюралізмом. Тим не менше, досі належним чином не визначено зміст понять «масове суспільство» і «масова культура», недостатньо окреслена проблема зв'язку і взаємозумовленості масової культури та різних типів суспільства. Невизначним і в багатьох аспектах суперечливим залишається питання щодо структури, функцій та історичних типів масової культури, точаться гострі дискусії щодо характеру масової культури, історичного часу її виникнення і алгоритмів розвитку. Відсутні концептуальні праці, в яких розглядалася б діалектика масового та елітарного в межах національної культури. Це свідчить про гостроту проблеми масовидності в контексті функціонування суспільства і культури [5, с. 140–141].

З. Фрейд погодився з думкою Ч. Дарвіна, відповідно до якої первісною формою людського суспільства була орда,

в якій необмежено панував альфа-самець. Маса – це щось на кшталт реанімованої первісної орди. Так само, як в кожному окремому індивіді фактично збереглася первісна людина, так само з будь-якого людського натовпу може знову виникнути первісна орда.

Давно помічено, що скупченню людей притаманні риси, котрі істотно відрізняються від тих, які характеризують окремих індивідів, що входять до складу цієї сукупності. Свідома особистість зникає, а почуття й ідеї окремих одиниць, які утворюють натовп, набувають єдиного, однакового спрямування, підкоряються закону духовної єдності. Зникнення свідомої і суверенної особистості, консолідація почуттів і думок в одному напрямку – ось характерні ознаки натовпу [3, с. 150].

Найбільш вражаючий факт, що спостерігається в натхненному натовпі, наступний: якими б не були індивіди, що складають її, який би не був їх спосіб життя, характер і розум, одного їх перетворення в натовп достатньо для того, щоб вони опинились під впливом «колективної душі», яка змушує їх відчувати, думати і діяти інакше, ніж думав, діяв і відчував би кожен з них поодиноці, окремо. Одухотворений натовп являє собою тимчасовий організм, що утворився з різнорідних елементів, об'єднаних разом, подібно до того, як поєднуються клітини, що входять до складу живого тіла, утворюючи внаслідок такого поєднання нову істоту, котра володіє властивостями, відмінними від тих, якими володіє кожна клітина окремо.

Неважко помітити, наскільки ізольований індивід відрізняється від індивіда в натовпі, але значно важче визначити причини цієї різниці. У колективній душі інтелектуальні здібності індивідів і загалом їхня індивідуальність зникають; різнорідне тоне в однорідному, гору беруть несвідомі якості. Індивід у натовпі – це піщинка в масі інших піщинок. До переліку властивостей, що характеризують натовп, належать такі: імпульсивність, дратівливість, нездатність обмірковувати, відсутність рефлексії і критики, перебільшена чуттєвість і т. ін., які спостерігаються в істот, що належить до нижчих форм еволюції. Таким чином, стаючи часткою натовпу, людина фактично спускається на кілька щаблів нижче сходами цивілізаційного становлення.

Однією з основних ліній смислової напруги в сучасному суспільстві є конфлікт культури та повсякденності. У навчальному процесі від самого початку закладено конфлікт між двома реальностями: реальністю повсякденного життя, яку «відстоюють» учні, та реальністю тієї культури, котру транслює учитель засобами навчального предмета, який ним викладається. В сучасних умовах культура і для вчителя, і для учнів є деяким «неочевидним належним». В освіті універсум культури постає не як даність, а як проблема, яку потрібно розв'язати [2, с. 78–79].

Основні відмінності між реальністю повсякденного життя та реальністю культури полягають у тому, що норми повсякденності мають для учнів природний характер, а нормами культури, механізмами розпредметнення і опредметнення культурних кодів їм належить опанувати. Якщо в реальності повсякденного життя процеси хабітуалізації мають «природний», тобто нерелекційний характер, то входження в світ культури спонукає до рефлексійної оцінки тих чи інших явищ. На відміну від реальності повсякденного життя, світ культури заснований на ідеї вдосконалення, сходження до фундаментальних сенсів і цінностей людського існування.

Повсякденність – це здійснюваний день-у-день, постійний, невинний процес буття, життєдіяльності людини, побутове життя. Світ повсякденності – світ, де перманентно живе, діє і творить людина. Особливість ситуації полягає в тому, що в плінні політичних, соціальних і духовних подій і явищ люди не помічають повсякденності. Філософія століттями ігнорувала повсякденність, віддаючи перевагу проблемним аспектам буття. Однак ця проблемність функціонує лише в межах повсякденності. Саме повсякденність є тим, що М. Гайдеггер називав «дім буття» реальності.

Історики, етнографи і соціологи, досліджуючи повсякденне життя людини, приділяли увагу насамперед формам формування культури повсякденності побуту і творчості людей, світоглядним і цільовим пріоритетам і преференціям людини. У ХХ столітті аналіз предметного світу повсякденності здійснювався у працях Ф. Броделя, А. Гуревича, М. Мід та інших, у яких досліджувалася структура повсякденності, побут, звичай, все, що стосувалося різних етапів і періодів історії людства. Дослідники повсякденного світу людини прагнуть охопити повсякденне життя в повному обсязі і всебічності, вникнути в усі деталі повсякденності й латентні детермінанти.

Повсякденний світ – це світ звичок, стереотипів мислення, життєвих аксіом. Маргарет Мід зауважує, що у світі повсякденності важливо усвідомити приховані спонуки, які не зрозумілі людині іншої культури. Історик, не володіючи можливістю прямого контакту з людьми досліджуваної епохи, прагне описати повсякденний світ цієї культури максимально об'єктивно, хоча свідомість неминуче втручається в реконструкцію процесу, накладає своєрідний відбиток.

Характерними ознаками повсякденності є риси стандартизованості та рецептурності. Засвоєння повсякденної культури відбувається в процесі загальної соціалізації та інкультурації особистості, завдяки яким індивід інкорпорується в культуру конкретно-історичного суспільства, соціокультурної ойкумени. У повсякденному житті людина в різних ситуаціях і за різних обставин шукає і знаходить усталені норми й способи поведінки, які забезпечують найкоротший і найбільш ефективний шлях до мети. Повсякденне життя – це буттєвий простір, який людина облаштовує і структуризує відповідними формами життєдіяльності, виходячи зі своїх особистих інтересів. Це її спосіб буття у світі, її безпосередня життєдіяльність, котра відбувається в конкретно-історичних умовах.

М. Вебер аргументовано наполягав, що між харизмою та традицією розташована «вихолощена повсякденність» – рутинна, раціональна спрощеність, редукціонізм, примітивізація. В абсолютній більшості випадків згадка про повсякденність викликає негативне сприйняття. Втім, цей феномен характеризується також позитивними аспектами. По-перше, механізм дії повсякденності передбачає засвоєння і відтворення того, що ввійшло в життєдіяльну «плоть і кров» людини: запам'ятовування виразів мови, розумування гам і акордів, поводження з приладами, орієнтація в міських кварталах або на відкритій місцевості тощо. Тут знання та навички набувають тієї гармонійної вкоріненості й бездоганної надійності, якої не можна гарантувати в разі застосування штучних методів. По-друге, принцип дії повсякденності не означає суто формальне застосування правил чи

механічне дресування, а є різновидом досвіду. По-третє, постперсональне знеособлення як результат принципу дії повсякденності, не означає занурення в те, що не має ні імені, ні якостей, а означає, що своє і чуже шукають і знаходять спільний знаменник смислової, цільової та функціональної єдності. По-четверте, лише завдяки повсякденності наука, мистецтво, релігія та інші сфери суспільного буття і свідомості набувають форм, здатних до тривалого існування, збереження і трансляції традицій.

Як експериментально з'ясували Кагнман і Тверський, характерною особливістю сучасної масової свідомості є неврахування репрезентативності. Випробуваному пред'являвся словесний портрет і потрібно було вирішити, кого випробуваний, фігурально висловлюючись, «зустрів на вулиці»: продавця чи члена парламенту. Навіть якщо при цьому наводився порівняльний відсоток продавців та відсоток членів парламенту серед усього населення, випробуваний, як правило, не розумів, що величезна різниця у відсотках продавців та членів парламенту серед населення повинна вирішальним чином позначитися на ймовірності зустрічі з ними, перевищивши значення оцінки словесного портрета.

Іншим повторюваним виявом ірраціональності є схильність людей до оцінки «практичного виходу» не стільки на основі величини абсолютних результатів, скільки на основі порівняння з певним рівнем очікування, прийнятого за status quo, а також те, що в більшості випадків люди більшою мірою прагнуть уникнути втрат по відношенню до status quo, ніж бажають домогтися за такий же час результату, що перевершує свої базисні амбіції. Доктор Ліберман, психолог з Тель-Авівського університету, так пояснює цей результат: «Кагнман і Тверський довели, що «прибутки» та «збитки» – поняття не лише економічні, а й психологічні. Дослідження створеної ними моделі доводять, що радість з приводу зароблених 10 доларів менша, ніж невдоволеність за результатами втрати 10 доларів. Іншими словами, неможливо компенсувати втрату деякої суми грошей отриманням аналогічної суми. Людство схильне прагнути до status quo, який виражається в тому, що людині турбота від втрат притаманна більшою мірою, ніж відчуття задоволення від рівноцінних здобутків».

Люди, як правило, не люблять ризику: в одному експерименті було доведено, що люди частіше воліють отримати 400 доларів напевно, ніж 1000 доларів з ризиком 50 на 50%. Кагнман пояснив, що це обумовлено острахом залишитися взагалі без грошей і таку особливість сприйняття певною мірою можна вважати раціональним аргументом, проте вона відрізняється від концепції раціональності, прийняту як норматив класичною економічною теорією. Крім того, людям нестерпне усвідомлення неминучості втрат саме по собі, тому багато хто намагається не платити за автостоянку навіть невелику суму, не бажаючи її втратити напевно і наражаючи себе на ризик втрати суми набагато більшої.

Різними є формулювання при змалюванні одного й того ж явища: один раз – як «прибуток», а інший – як «втрата», по-різному сприймаються людьми. Наприклад, пропозиція ввести податкові пільги для жінок, які мають дітей, неодмінно викликає у людей схвальну реакцію, а пропозиція области додатковим податком бездітних жінок (інше формулювання по суті аналогічної пропозиції)

викликає здебільшого обурення. Крім того, оцінюючи сукупний ризик послідовності дій, індивіди приймають рішення на основі ізольованої оцінки кожної дії, при цьому вони не схильні до оцінки сукупного результату [1].

Загроза явної втрати грошей внаслідок однієї операції стає на заваді адекватному сприйняттю загрози значно більшої втрати в результаті серії операцій. Між іншим, чимало схем економічних махінацій і шахрайства будуються на основі використання феномену «безповоротної втрати» (sunk costs) – тобто в результаті використання злочинцем того факту, що людині дуже важко змиритися з безповоротною втратою, тому вона воліє йти на ризик ще більших втрат, аби підтримати ілюзію, що втрата не є безповоротною. Економічні психологи вважають, що це явище пояснює поведінку частини власників акцій, які не продають свої знецінені акції, бо такий продаж означатиме визнання факту втрати. Все це суперечить канонам традиційної теорії «максимізації очікуваної користі», однак має виразні паралелі з порадами Макиавеллі, який радив правителям відбирати гроші своїх підданих одним «махом», не розтягуючи «задоволення», оскільки обурення підданих в останньому випадку буде незмірно сильнішим.

На основі отриманих експериментальних даних Кагнман і Тверський розвинули «теорію перспективи» (prospect theory), альтернативну класичній теорії «максимізації очікуваної користі». Нова теорія покликана врахувати факти ірраціональної поведінки, сформулювавши їх у вигляді закономірності, яку можна використовувати для різних економічних передбачень. Дана теорія здатна більш точно пояснити такі аномальні для класичної економіки явища, як готовність населення підписуватися на дорогі програми страхування автомобіля, їхати чимало миль у дешевий дисконтний магазин, аби там заощадити на придбанні дешевого прального порошку і т. ін.

Втім, інші автори доводять, що деякі відхилення від класично раціональної, а точніше – егоїстично-гедоністичної поведінки – мають еволюційний (а значить – раціональний) сенс. Роберт Тріверса в 1971 році висунув теорію «homo hesiprosans» – модель поведінки, що відрізняється від поведінки «homo economicus» підвищеним рівнем кооперативності, з одного боку, і схильністю карати партнерів за некооперативну поведінку навіть на шкоду приватним інтересам – з іншого. В процесі комп'ютерної симуляції ним були виявлені характерні особливості такої моделі поведінки. Також були проведені експерименти по добровільній сплаті податків і добровільному обмеженню споживання суспільних ресурсів, які з'ясували, що за реальних обставин патерни поведінки людей ближчі до моделі «homo hesiprosans», ніж до «homo economicus». В своїй більшості люди схильні карати нероб і «соціопатів» навіть у тому випадку, якщо для цього вони змушені йти на особисті жертви. Це та жертва, яка кладеться на вівтар «почуття справедливості».

Наступний експеримент називається «грою в ультиматум» (ultimatum game). Одному з випробовуваних дають деяку суму грошей, скажімо \$10, але з однією умовою: він повинен поділитися частиною грошей з іншим випробуваним, причому другий випробуваний може або погодитися з пропозицією, або відхилити її. В останньому випадку обидва випробовуваних взагалі не отримують грошей. «Якби випробовувани поводити себе

відповідно до моделі «homo economicus», то один з них (той, який розпоряджається сумою) мав би запропонувати мінімально можливу суму – 1 цент, а другий повинен був погодитися, оскільки навіть 1 цент – це краще, ніж нічого. Однак насправді виявилось, що індивіди здебільшого відхиляють запропоновану суму, якщо та менша однієї третини базової суми (в нашому випадку \$10). Це доводить, що розвинене суспільстві в процесі соціокультурної еволюції сформувало консенсусні норми, згідно з якими прийнято ділитися (в наведеному експерименті вони постають у вигляді відхилення від поведінки «ідеального егоїста»). Дією цього чинника можна пояснити чимало явищ не лише економіки, а й реальної політики та суспільного життя.

Показовими також є компаративні результати експериментів з «грою в ультиматум»: у розвинених країнах (США, Японія, Югославія, Ізраїль) граничний рівень прийняття запропонованої частки виявився однаковим, що віддзеркалює спорідненість уявлень про соціальну справедливість. Коли ж подібні експерименти були проведені серед членів примітивних спільнот Амазонії, то з'ясувалося, що гранична сума, яку випробовувані готові прийняти в якості частини паювання, є істотно нижчою: 20 і навіть 15%. Таким чином, експериментально було доведено, що чим примітивніше співтовариство, тим більшою мірою поведінка його членів наближається до поведінки «homo economicus», а не навпаки» [1].

З позицій сучасного статус-кво слід зазначити, що прототип майбутньої єдиної світової культури вже існує і ним є така звана «західна масова культура». Це є, по-суті, перший тип культури, який поширився на весь світ. Причиною того, що сьогодні, власне, західна (перш за все американська) культура здобула статус всесвітньої, на нашу думку, лежать на поверхні. Нею є насамперед економічна могутність Сполучених Штатів, завдяки якій вони отримали можливість донести свою культуру до всього світу. Ще однією причиною є те, що на цю культуру є попит, який – відповідно – вдовольняється адекватною пропозицією.

На перспективні думки щодо майбутнього глобальної культури можна натрапити в зарубіжних авторів. Зокрема, В. Табачковський у статті «Гуманізм та проблема діалогу культур» навів тезу Р. Уїлка про те, що «глобальна культура постає структурою спільних відмінностей... Структури та концепції на кшталт прав людини, ідеалів краси чи організаційних принципів знаходять всесвітнє розповсюдження. Проте, їхнє втілення та застосування можуть мати безліч варіантів» [4, с. 19].

Корекції потребує ціннісна система масової свідомості, її трансформація в напрямку логіки становлення інформаційного суспільства. При цьому не слід відмовлятися від фундаментальних основ національної духовної традиції. Ціннісна система новітнього гатунку має віддзеркалювати органічну національну духовність, стане на заваді деформації національної системи цінностей і руйнуванню соціокультурної спадкоємності.

Список використаних джерел

1. Джадан І. «Homo economicus» vs. «Homo reciprocans» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.russ.ru/politics/20021021-dj.html>.
2. Мамардашвили М. Как я понимаю философию; [сост. и предисл. С. П. Сенокосова] / М. Мамардашвили. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.

3. Московичи С. Век толп: Исторический трактат по психологии масс: Пер. с фр. – М.: Рубикон, 1996. – 418 с.

4. Табачковський В. Гуманізм та проблема діалогу культур / В. Табачковський // Філософська думка. – 2001. – №1. – С.6–25.

5. Флиер А. Я. Массовая культура и ее социальные функции / А. Я. Флиер // ОНС: Общественные науки и современность. – 1998. – №6. – С.138–148.

6. Ясперс К. Власть массы / Призрак толпы / К. Ясперс, Ж. Бодрийяр. – М.: Алгоритм. – 272 с.

References

1. Dzhadan I. «Homo economicus» vs. «Homo reciprocans» [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://old.russ.ru/politics/20021021-dj.html>.

2. Mamardashvili M. Kak ya ponimayu filosofiyu; [sost. i predisl. S. P. Senokosova] / M. Mamardashvili. – M.: Progress, 1990. – 368 s.

3. Moskovichi S. Vek tolpy: Istoricheskiy traktat po psihologii mass: Per. s fr. – M.: Rubikon, 1996. – 418 s.

4. Tabachkovskiy V. Gumanizm ta problema dialogu kultur / V. Tabachkovskiy // Filosofska dumka. – 2001. – №1. – С.6–25.

5. Flier A. Ya. Massovaya kultura i ee sotsialnye funktsii / A. Ya. Flier // ONS: Obshchestvennye nauki i sovremennost. – 1998. – №6. – С.138–148.

6. Yaspers K. Vlast massy / Prizrak tolpy / K. Yaspers, Zh. Bodriyyar. – M.: Algoritm. – 272 s.

Boiko A. O., graduate student of Department Quality of higher education, Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), lepan@ukr.net

A factor of mass and its cumulative effect in modern society

There is no researcher that can deny that the most characteristic feature of modern society is a format of global processes and trends. However globalism does not belong to the list of fully autonomous cultural and historical phenomena because its basic premise is some cause and effect relationships that resulted in a high level of interaction between global dynamics and lack of alternative megatrends of its development. This is about the society of mass consumption, particularly about its structural components such as mass culture, mass media and a man of mass. In general, a cumulative effect of weight factor for the genesis of phenomena and processes that are prevalent in today's society can be stated.

Keywords: social genesis, essential features of modern society, the phenomenon of mass trends, popular culture, man of mass, cumulative effect of weight factor.

Boiko A. A., аспирант отдела качества высшего образования, Институт высшего образования НАПН Украины (Украина, Киев), lepan@ukr.net

Фактор массы и его кумулятивный эффект в современном обществе

Никто из исследователей не отрицает, что наиболее характерным признаком общества современного формата являются глобальные процессы и тенденции. Однако глобализм не относится к разряду полностью автономных культурно-исторических феноменов: его предпосылкой стали некоторые причинно-следственные связи, которые обусловили высокий уровень динамики глобального взаимодействия и безальтернативность мегатрендов развития. Речь идет об обществе массового потребления и, в частности, о таких его структурных компонентах, как массовая культура, средства массовой информации и человек массы. В общем можно констатировать кумулятивный эффект фактора массы для генезиса явлений и процессов, которые преобладают в современном обществе.

Ключевые слова: общественный генезис, сущностные признаки современного общества, феномен массы, тенденции развития, массовая культура, человек массы, кумулятивный эффект фактора массы.

* * *

УДК 316.3:

Герасименко М. В., старший викладач кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін, Херсонський державний аграрний університет (Україна, Херсон), lepan@ukr.net

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗМІСТОВОЇ ДИНАМІКИ ІДЕЇ

Буття кожної ідеї подібне до буття організму: воно проходить фази народження, розвитку, старіння і смерті. В багатьох випадках тривалість життя ідеї залежить від закладеного в неї змістового і спонукального потенціалу, який може бути мізерним, а може – практично невичерпним. Ця причинно-наслідкова особливість пояснює, чому одні ідеї успішно функціонують